

SROVNÁNÍ TRESTNÍHO POSTIHU KORUPCE VE VYBRANÝCH STÁTECH

TOMÁŠ GRIVNA

I. ÚVODEM

Ve světě patrně neexistuje stát, který by neměl problém s korupcí. Korupce je zhoubnou nemocí společnosti nehledě na konkrétní formu vlády. Působí negativně na řádné fungování státu, společnosti i ekonomiky a vede k neodůvodněnému zvýhodňování jedněch před druhými. Trestní zákonodárství každého státu se snaží některé formy korupce postihovat a tím mimo jiné odradit další osoby od páchání těchto společensky škodlivých činů. Počet odsouzených osob za spáchání trestných činů spočívajících v korupci není nikterak vysoký¹. Ukazuje se však, jak o tom svědčí výzkumy veřejného mínění (např. tzv. CPI²), že pro tento druh kriminality je imanentní **vyšší míra latence**, jejíž rozsah několikanásobně překračuje počet registrovaných trestných činů (korupce bývá podle odhadů oznamována jen v cca 1–5 % případech). To je zřejmě způsobeno tím, že jde o trestné činy bez bezprostřední oběti, neboť spokojeny bývají zpravidla obě strany: jak osoba, která podplácí (tzv. **aktivní korupce**), tak osoba, která úplatek přijímá (tzv. **pasivní korupce**). Neochota kterékoliv ze stran čin oznámit je umocněna také tím, že jednání obou stran bývá zásadně trestné.

Hovoříme-li o korupci, měli bychom se pokusit ji také definovat. Jde o pojem, co do podstaty vnímaný intuitivně a druhově obdobně, přesto v jednotlivých vymezeních se lišící. Existují desítky různých definic korupce zdůrazňující ty či ony znaky.³ Tato vymezení jsou pro účely tohoto příspěvku příliš široká, neboť zahrnují i chování, která jsou z hlediska trestního práva nezávadná. Pro účely příspěvku nás budou zajímat pouze ty formy korupce, které jsou ve znacích vyjádřeny v jednotlivých skutkových podstatách trestných činů.

¹ Srov. tabulky č. 1–3, které uvádějí počet odsouzených osob za vybrané korupční trestné činy ve srovnávaných státech. Ve srovnání chybí statistika odsouzených podle trestního zákona Ruské federace, neboť se mi ji nepodařilo získat.

² CPI – Corruption Perception Index (index vnímání korupce) je každoročně publikován organizací Transparency International a je dostupný na www.transparency.cz. V žebříčku sestaveného od nejnižší po nejvyšší míru korupce ve 159 státech se v roce 2005 umístila ČR a SR na 47.–50. místě (zlepšení oproti stavu v roce 2004), Polsko na 70.–76. místě a RF na 126.–129. místě.

³ K různým vymezením pojmu korupce srov. např. Frič, P. a kol.: Korupce na český způsob. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999 nebo Chmelík, J. a kol.: Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003, str. 9–21 nebo Růžička, M.: Ke stíhání korupce z pohledu státního zástupce. In: Trestněprávní revue č. 1/2006, str. 3.

Jak již bylo řečeno, korupce v té či oné formě je postihována jako pro společnost nebezpečné jednání podle norem trestního práva zřejmě ve všech státech. Je proto vhodným předmětem mezinárodního srovnání, o které se pokusím v tomto příspěvku, pochopitelně pouze v omezeném rozsahu srovnání trestních kodexů České republiky, Slovenské republiky, Ruské Federace, Polské republiky. Důvodem pro srovnání vybraných států je jejich bývalá příslušnost k zemím tzv. východního bloku. Je proto přinejmenším zajímavé, jak se trestní zákony těchto postkomunistických států vyrovnaly s novými formami korupce, které jsou spojeny s novými ekonomicko-společenskými poměry, a též zda jednotlivé právní úpravy odpovídajícím způsobem reflektují mezinárodní smlouvy zavazující členské státy k postihu korupce. Společným rysem srovnávaných trestních kodexů je též formálně-materiální pojetí trestného činu (Ruská federace, Česká republika) nebo alespoň existence materiálního korektivu (Polská republika, Slovenská republika). Ze srovnávaných států je použití materiálního korektivu nejužěji upraveno ve slovenském trestním zákoníku, který v ustanovení § 8 deklaruje formální pojetí trestného činu. Použití materiálního korektivu (nepatrná závažnost činu – § 10 odst. 2) je možné jen u trestných činů nižší typové závažnosti (tzv. přečinů).

Srovnání české a slovenské právní úpravy věnuji detailnější pozornost. Důvodů je několik. Netřeba připomínat dlouholeté soužití ČR a SR ve společném státě (až do roku 1993), v němž od roku 1961 až do jeho rozpadu platil unifikovaný trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb., účinný od 1. 1. 1962), který je konec konců stále platným a účinným kodexem trestního práva hmotného v České republice⁴, byť v podstatně novelizované podobě. Česká a Slovenská republika upravovaly trestné činy úplatkářství až do 31. 5. 1995 ve stejném rozsahu⁵. K podstatné změně a odchýlení od společné právní úpravy došlo též přijetím zákona č. 96/1999 Sb. (s účinností od 9. 6. 1999) v České republice a zákonem č. 183/1999 Z.z. (s účinností od 1. 9. 1999) ve Slovenské republice. Od přijetí těchto zákonů se obě právní úpravy (česká a slovenská) výrazně odlišují. Prozatím posledním krokem v procesu diferenciacie obou právních úprav bylo přijetí nového trestního zákoníku ve Slovenské republice.

II. POJEM KORUPCE V TRESTNÍCH ZÁKONECH

Pokud jde o terminologii používanou v trestních zákonech srovnávaných států, tak pouze slovenský trestní zákon⁶ používá pojem *korupce* („korupcia“). Korupcí je nazván díl třetí hlavy osmé zvláštní části trestního zákona (trestné činy proti pořádku ve veřejných věcech). Zahrnuje tyto trestné činy: přijímání úplatku (§ 328–331), podplácení (§ 332–335) a nepřímá korupce (§ 336). Český trestní zákon používá pojem *úplatkářství*, pod něhož zahrnuje přijímání úplatku – § 160, podplácení – § 161 a nepřímé úplatkářství – § 162. Systematické zařazení ve zvláštní části trest-

⁴ Nový slovenský trestní zákoník byl přijat Národní radou SR, podepsán prezidentem a vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 300/2005. Účinností nabyl 1. ledna 2006.

⁵ V období od 31. 5. 1995 (účinnost zákona č. 102/1995 Z.z.) až do 28. 1. 1999 (účinnost zákona č. 10/1999 Z.z.) bylo ze slovenského trestního zákona vypuštěno ustanovení § 161 postihující podplácení.

⁶ Zákon č. 300/2005 Z.z.

niho zákona je podobné slovenské právní úpravě (oddíl třetí hlavy třetí – trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných). **Trestní zákon Ruské federace**⁷ nemá společnou marginální rubriku pro trestné činy spočívající v korupci. Přijímání úplatku (§ 290) a podplácení (§ 291) je upraveno ve zvláštní části trestního zákona v hlavě třicáté (trestné činy proti státní moci, zájmům státní služby a služby v orgánech místní samosprávy). Podplácení v obchodní sféře (§ 204) a podplácení účastníků a organizátorů profesionálních sportovních závodů a zábavných komerčních soutěží (§ 184) jsou upraveny v jiných hlavách zvláštní části. **Polský trestní zákon**⁸ také nemá společnou marginální rubriku pro trestné činy spočívající v korupci, jednotlivé trestné činy nemají ani zákonné označení. Trestné činy přijímání úplatku (art. 228), podplácení (art. 229) a nepřímé úplatkářství (art. 230 a 230a) jsou upraveny v hlavě dvacáté deváté (trestné činy proti činnosti institucí státních a územní samosprávy). Teorie nazývá tyto trestné činy souhrnně **úplatkářstvím** („łapownictwo“). Hospodářská korupce (art. 296a), korupce ve sportu (art. 296b) a při volbách (art. 250a) jsou upraveny mimo hlavu dvacátou devátou.

Považuji za nutné zdůraznit, že shora uvedené pojmové odlišnosti samy o sobě ještě nic nevyovídají o tom, zda je trestně postihováno stejné či obdobné jednání. Rozdílnost názvu spolu s odlišností obsahovou může být pro členské státy EU problematická z hlediska aplikace **evropského zatýkacího rozkazu**. Právní úprava evropského zatýkacího rozkazu u vyjmenovaných trestných činů, mezi nimiž je i korupce, vylučuje zkoumání naplnění pro extradici jinak tradičního požadavku oboustranné trestnosti.

Konečně je vhodné dodat, že znaky jednotlivých trestných činů postihujících korupci se v jednotlivých státech do značné míry shodují zejména v důsledku závazků států postihovat tyto formy kriminality, které pro ně vyplývají z mezinárodních smluv (např. **Trestněprávní úmluva o korupci** přijatá ve Štrasburku dne 27. ledna 1999, kterou podepsaly všechny čtyři státy,⁹ nebo **Úmluva OECD o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích** přijatá 17. prosince 1997 v Paříži, která vstoupila v platnost pro tři ze srovnávaných států¹⁰).

III. VYMEZENÍ NĚKTERÝCH POJMŮ

Ve skutkových podstatách trestných činů spočívajících v korupci se často objevuje pojem úplatku. Některé skutkové podstaty též používají pojem veřejný činitel. Specifikem české a slovenské úpravy je použití pojmu obstarávání věcí obecného zájmu. Považuji za vhodné a účelné nejprve vymezit zmíněné pojmy podle té které právní úpravy, popř. podle jejich výkladu. Vymezení umožní čtenáři, aby si uvědomil

⁷ Zákon z 13. 6. 1995, č. 63 Sbirky federálních zákonů.

⁸ Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553.

⁹ Ruská federace podepsala Úmluvu dne 27. 1. 1999, doposud ji však neratifikovala, takže pro ni zatím nevstoupila ani v platnost. Česká republika Úmluvu podepsala 15. 10. 1999, ratifikovala 8. 9. 2000. Slovenská republika podepsala Úmluvu dne 27. 1. 1999, ratifikovala 9. 6. 2000. Pro oba státy vstoupila Úmluva v platnost dnem 1. 7. 2002. Polská republika podepsala Úmluvu 27. 1. 1999, ratifikovala 11. 12. 2002, v platnost Úmluva vstoupila pro Polskou republiku dnem 1. 4. 2003.

¹⁰ Úmluva vstoupila v platnost pro Slovenskou republiku dne 23. 11. 1999, Českou republiku dne 9. 6. 1999, Polskou republiku dne 7. 11. 2000.

rozdíly v jednotlivých srovnávaných státech. Zároveň se tím další výklad zpřehlední, neboť v dalším textu je uveden již jen zde definovaný pojem, bez bližšího rozvedení jeho obsahu.

A. POJEM ÚPLATKU

Český trestní zákon uvádí legální definici úplatku v ustanovení § 162a odst. 1, které bylo do trestního zákona vloženo novelou v roce 1999 (zákon č. 96/1999 Sb.) v souladu s dosavadní judikaturou (Rt 17/1978). Úplatkem se rozumí *neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok*. Úplatek může mít tedy podobu materiální (zejména finanční), ale může jít i o výhodu jiného druhu (např. poskytnutí protislužby, vykonání soulože apod.). Z uvedené definice je též zjevné, že zákon nestanoví žádnou minimální hranici úplatku. Výše úplatku tak bude spoluurčující okolností (§ 3 odst. 4 TZ) pro stanovení konkrétního stupně nebezpečnosti činu pro společnost. Proto při zanedbatelné, minimální výši úplatku není vyloučeno, že stupeň nebezpečnosti činu bude nepatrný, popř. malý, a tedy se nebude jednat o trestný čin. Bývalý Nejvyšší soud ČSSR ve svém stanovisku (Rt 17/1978) uvádí, že v oblasti státní moci a správy nelze tolerovat zásadně žádné úplatky, a to ani nepatrné hodnoty. Podle Nejvyššího soudu ČSSR je to odůvodněno zájmem společnosti na čistotě veřejného života zdůrazněným především skutečností, že orgány státní moci a správy vydávají závažná rozhodnutí.

Podle § 131 odst. 3 **slovenského trestního zákona** se úplatkem¹¹ rozumí *věc nebo jiné plnění majetkové či nemajetkové povahy, na které není právní nárok*. Za účinnosti předchozího trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb. byl na Slovensku zrušen novým trestním zákonem č. 300/2005 Z.z.) nebyl tento pojem legislativně vymezen. Praxe jej však vykládala v souladu s předlistopadovou judikaturou (Rt 17/1978), tedy obdobně, jak zní naše legislativní vymezení úplatku v § 162a odst. 1 TZ. Současné vymezení úplatku taktéž neobsahuje žádný kvantitativní znak týkající se jeho výše. V tomto směru je aplikace materiálního korektivu obdobného českému materiálnímu znaku trestného činu (nebezpečnosti činu pro společnost) značně omezená, neboť slovenská úprava vychází z formálního pojetí trestného činu (§ 8). V případě přečinů lze aplikovat ustanovení o nepatrně závažnosti přečinu (§ 10 odst. 2), jehož důsledkem je, že se nejedná o přečin. Kritéria závažnosti činu jsou formulována obdobně našemu § 3 odst. 4 TZ. Přečinem jsou nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za které trestní zákon ve zvláštní části stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující 5 let. Srovnáme-li trestní sazby za trestné činy korupce, přichází v úvahu aplikace § 10 odst. 2 pouze u některých z nich. To se týká přijímání úplatku podle § 328 odst. 1, podplácení podle § 332 odst. 1 a odst. 2, § 333 odst. 1 a odst. 2, § 334 odst. 1, § 335 odst. 1 a nepřímé korupce podle § 336 odst. 1 i odst. 2.

¹¹ Obdobně jako pojem úplatek jsou i některé další pojmy legislativně vymezeny v hlavě páté slovenského trestního zákona (výklad pojmů), kterou tvoří dva díly: všeobecné pojmy a zvláštní kvalifikační pojmy.

Trestní zákon Ruské federace nemá výkladové ustanovení pro pojem úplatku. V ustanovení § 290 (получение взятки) však uvádí formy úplatku (взятка)¹² – *peněžní forma nebo forma cenných papírů, jiného majetku nebo výhod majetkové povahy*. Výhody nemateriálního charakteru sem spadat nebudou, byť by jednání osoby jinak naplnilo všechny znaky trestného činu přijímání úplatku nebo podplácení. Za výhody nemajetkové povahy lze označit např. pochvalný článek o veřejném činiteli v novinách nebo televizi, kladná recenze vědecké práce veřejného činitele, intimní vztah s veřejným činitelem apod.¹³

Skutkové podstaty nevyžadují žádnou minimální výši úplatku. Někteří autoři¹⁴ výkladem za pomoci § 575 občanského zákoníku dovozují, že hranicí mezi úplatkem a dárkem je pětinašobek minimální mzdy stanovený zákonem. Jiní autoři¹⁵ zpochybňují tento výklad s poukazem na § 572 odst. 1 věty druhé občanského zákoníku, který uvádí, že darování není v souladu se zákonem v případě vzájemného převodu věci nebo práva anebo vzájemného závazku. Pomocí tohoto ustanovení lze dojít k závěru, že nejde o darování, ale o úplatek, jestliže se pod darováním simuluje odměna za jednání v zájmu dárcе. Jelikož ruské trestní právo je postaveno na formálně-materiálním pojetí trestného činu (§ 14), nelze vyloučit v případě bagatelních úplatků aplikaci ustanovení o nepatrné nebezpečnosti činu pro společnost (§ 14 odst. 2).

V praxi i nauce je sporné, zda mohou být úplatkem nemajetková práva, konkrétně práva duševního vlastnictví (např. autorské právo). Podle komentáře¹⁶ lze např. na převod autorského práva hledět jako na úplatek, jestliže dává možnost získat honorář. Jestliže však takový převod práva duševního vlastnictví znamená pouze morální zadostiučinění veřejného činitele nebo zvyšuje jeho prestiž v očích ostatních, o úplatek se nejedná.

Ani **polský trestní zákon** nepoužívá obecný pojem úplatku. V jednotlivých ustanoveních místo toho opakuje slovní spojení *výhoda majetková nebo osobní* („korzyść majątkową lub osobista“). Majetkovou výhodou se rozumí taková zvýhodnění různého druhu, jejichž hodnotu lze vyjádřit v penězích a která zlepšují, byť jen přechodně, majetkovou situaci osoby (např. peníze, dar, postoupení pohledávky, poskytnutí půjčky za mimořádně výhodných podmínek apod.)¹⁷. Zahrnují též činnost, v jejíž důsledku dojde ke zvýšení aktiv nebo nedojde, ačkoliv by při řádném běhu věcí došlo, ke ztrátě na majetku.¹⁸ Výhody osobní zahrnují služby charakteru nemajetkového, které mají význam pro osoby, které se úplatek dostává, vylepšují jeho situaci nebo mu působí příjemnost (např. protekce při služebním povýšení, získání vyznamenání, sexuální kontakty

¹² V podstatě totéž vymezení úplatku se opakuje v ustanovení § 204. V jiných ustanoveních je pouze uvedeno jednání – podplácení, aniž by byla specifikována jeho forma (např. § 184, 304, 309).

¹³ Srov. Lebeděv, V. M. a kol.: *Kommentarij k Ugolovnomu kodeksu Rossijskoj Federacii*. 3. vydání. Norma, 2004, str. 741.

¹⁴ *Ugolovnoje pravo Rossii. Osobennaja časť*. Učebnik pod red. V. N. Kudrjavceva, A. V. Naumova. – *Jurist'*. 2001.

¹⁵ Srov. Lebeděv, V. M. a kol.: *Kommentarij k Ugolovnomu kodeksu Rossijskoj Federacii*. 3. vydání. Norma, 2004, str. 741.

¹⁶ Srov. Lebeděv, V. M. a kol.: *Kommentarij k Ugolovnomu kodeksu Rossijskoj Federacii*. 3. vydání. Norma, 2004, str. 741.

¹⁷ Např. Marek, A.: *Prawo karne*. 6. vydání. Varšava: C. H. Beck, 2005, str. 620 a n. nebo Gardocki, L.: *Prawo karne*. Varšava: C. H. Beck, 2005, str. 276.

¹⁸ Srov. výrok polského Nejvyššího soudu z 16. 6. 1959 – II K 518/58.

apod.).¹⁹ V případě pochyb, jde-li o výhodu majetkovou nebo nemajetkovou, se vychází z toho, které potřeby (životní potřeby – potřeby těla – nebo intelektuální potřeby – potřeby ducha) jsou uspokojovány ve vyšší míře (tzv. ekonomická koncepce). Už koncem 50. let a počátkem 60. let se v Polsku vedly diskuse²⁰ např. o „příjemnostech“ erotického charakteru. Nejvyšší soud zaujal stanovisko, že jde o výhodu osobní.²¹

Hodnota úplatku je s ohledem na to, že jde pouze o osoby plnící veřejnou činnost (funkci) nerozhodná, část nauky nepřipouští úplatky ani symbolické.

B. POJEM VEŘEJNÉHO ČINITELE

Legální vymezení veřejného činitele lze nalézt v **českém trestním zákoně** v ustanovení § 89 odst. 9 (hlava osmá – společná ustanovení): *Veřejným činitelem je volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník orgánu státní správy a samosprávy, soudu nebo jiného státního orgánu nebo příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru, soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu, pokud se podílí na plnění úkolů společnosti a státu a používá přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřena. Při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních právních předpisů je veřejným činitelem také fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, vodní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží. K trestní odpovědnosti a ochraně veřejného činitele se podle jednotlivých ustanovení trestního zákona vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s jeho pravomocí a odpovědností. Funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník státního orgánu, samosprávy, ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru cizího státu, se za těchto podmínek považuje za veřejného činitele, pokud tak stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.*

V roce 1999 byl pojem veřejného činitele nad rámec § 89 odst. 9 TZ rozšířen v § 162a odst. 2 TZ (pouze pro účely ustanovení § 160–162 TZ) též o jakoukoliv osobu zastávající funkci v zákonodárném nebo soudním orgánu nebo v orgánu veřejné správy cizího státu, anebo v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát, nebo v mezinárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného. Nezbytnou podmínkou, aby se jednalo o veřejného činitele podle citovaného ustanovení je, že s výkonem takové funkce je spojena pravomoc při obstarávání věcí obecného zájmu a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí. Hlavním důvodem pro toto rozšíření bylo plnění závazku vyplývajícího z Úmluvy OECD o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích,²² konkrétně z čl. 1, v němž se též v odst. 4 písm. a) podává vymezení zahraničního veřejného činitele.

¹⁹ Marek, A.: Prawo karne. 6. vydání. Varšava: C. H. Beck, 2005, str. 621 nebo nebo Gardocki, L.: Prawo karne. Varšava: C. H. Beck, 2005, str. 276.

²⁰ K tomu srov. Parkitny, S.: Problém korupčního charakteru prezentu v oboru hospodářském a trestní odpovědnost. In: Nová kodifikace trestního práva. Díl XV. Acta Universitatis Wratislaviensis č. 2622/2004, str. 123.

²¹ Výrok Nejvyššího soudu z 26. 5. 1960 – IV K 118/60.

²² Úmluva byla publikovaná pod č. 25/2000 Sb.m.s.

Veřejného činitele vymezuje **slovenský trestní zákon** v § 128 odst. 1 a odst. 2. Podle § 128 odst. 1 se veřejným činitelem rozumí *prezident Slovenské republiky, poslanec Národní rady Slovenské republiky, poslanec Evropského parlamentu, člen vlády, soudce Ústavního soudu Slovenské republiky, soudce, prokurátor nebo jiná osoba zastávající funkci v orgánu veřejné moci, příslušník ozbrojených sil, osoba ve služebním poměru, starosta, předseda vyššího územního celku, poslanec orgánu územní samosprávy, státní zaměstnanec anebo zaměstnanec orgánu státní správy, územní samosprávy anebo jiného státního orgánu, osoba, která vykonává působnost v rámci právnické osoby, které zákon svěřuje pravomoc rozhodovat v oblasti veřejné správy, notář, soudní exekutor, člen lesní stráže, vodní stráže, rybářské stráže, myslivecké stráže, stráže přírody anebo osoba, která má oprávnění člena stráže přírody, jestliže se podílí na plnění úkolů společnosti a státu a používá přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto úkolů svěřená. Pro trestní odpovědnost a ochranu veřejného činitele se podle jednotlivých ustanovení trestního zákona vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán v souvislosti s jeho pravomocí a odpovědností. Veřejným činitelem je též soudce anebo úředník mezinárodního soudního orgánu uznaného Slovenskou republikou anebo funkcionář anebo jiný odpovědný pracovník orgánu činného v trestním řízení jiného státu, orgánu Evropské unie anebo orgánu vytvořeného společně členskými státy Evropské unie, jestliže na území Slovenské republiky vykonává úkony trestního řízení takového státu anebo orgánu; pro jeho ochranu se podle ustanovení trestního zákona vyžaduje, aby úkony trestního řízení vykonával v souladu s mezinárodní smlouvou anebo se souhlasem orgánů Slovenské republiky.*

Zahraniční veřejný činitel je vymezen v § 128 odst. 2. Rozumí se jím *osoba, která zastává funkci a) v zákonodárném orgánu, soudním orgánu anebo v orgánu veřejné správy cizího státu včetně hlavy státu, anebo b) v právnické osobě, ve které má rozhodující vliv cizí stát, anebo v mezinárodní organizaci vytvořené státy anebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného. V obou případech za podmínky, že je s výkonem takové funkce spojená pravomoc při obstarávání veřejných záležitostí a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí.*

Veřejný činitel je pro trestné činy hlavy třicáté **trestního zákona Ruské federace** (nikoliv obecně pro celou zvláštní část) vymezen v poznámce k § 285 jako *osoba, která stále, dočasně nebo na základě zvláštního zmocnění zastává funkci představitele státní moci nebo vykonává organizační, řídicí nebo administrativně hospodářskou funkci v orgánech státní správy, orgánech místní samosprávy, státních a obecních institucích nebo v ozbrojených silách Ruské federace či v jiných vojenských útvech Ruské federace.*

Polská úprava váže trestní odpovědnost za přijímání úplatku a podplácení na souvislost s plněním veřejné funkce. **Osoby plnící veřejnou funkci** jsou uvedeny ve „slovníčku“ art. 115. § 19. Rozumí se jimi *veřejný činitel, člen samosprávného orgánu* (zde jde o zájmovou samosprávu – např. lékař, advokát apod.), *osoba zaměstnaná v právnické osobě, která disponuje veřejnými prostředky* (např. ve škole, nemocnici) s výjimkou osob plnící výlučně funkci pomocnou (např. uklízečka, spojovatelka, technický personál), a také osoby, jejichž práva a povinnosti v oblasti veřejné činnosti jsou stanoveny nebo **uznány** zákonem nebo mezinárodní smlouvou. V témž „slovníčku“ je

v § 13 výčet osob, které spadají pod pojem **veřejný činitel**: 1. prezident republiky, 2. poslanec, senátor, ministr, 2a) poslanec Evropského parlamentu, 3. soudce, předsedci, prokurátor, notář, exekutor, soudní kurátor, osoba, která rozhoduje ve věcech přestupků nebo v disciplinárních orgánech činných na základě zákona, 4. osoba, která je administrativním pracovníkem vlády, jiného státního orgánu nebo územní samosprávy, pokud neplní jen funkce pomocné, a také jiná osoba v případě, ve kterém je oprávněna vydávat správní rozhodnutí, 5. osoba, která je pracovníkem orgánu kontroly státu nebo kontroly územní samosprávy, ledaže plní jen funkce pomocné, 6. osoba, která zaujímá vedoucí místo v jiných orgánech státu, 7. příslušník orgánu povoláného k ochraně veřejné bezpečnosti nebo příslušník Vězeňské služby, 8. osoba v aktivní vojenské službě.

Pro účely ustanovení art. 228 a art. 229 je okruh osob plnících veřejnou funkci výslovně rozšířen (art. 228. § 6, art. 229. § 5) o osoby, které plní veřejné funkce v cizím státě nebo mezinárodní organizaci, jestliže k uvedeným trestným činům došlo v souvislosti s touto činností.

Nepřímá korupce má vlastní výčet osob, na něž může pachatel působit. Tento výčet je zčásti užší a zčásti širší než je pojem osoby plnící veřejnou funkci (srov. níže).

C. POJEM OBSTARÁVÁNÍ VĚCÍ OBECNÉHO ZÁJMU

Český trestní zákon jako jeden ze znaků základních skutkových podstat podplácení a přijímání úplatku vyžaduje, aby se tak stalo v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu. Výklad pojmu obstarávání věcí obecného zájmu však činí v praxi potíže, resp. je vykládán nejednotně zejména tam, kde úplatek není v souvislosti s rozhodováním orgánů státní moci a správy. Judikatura se pokusila tento pojem vyložit jednak obecně, jednak lze v judikatuře nalézt i konkrétní případy. Bohužel rozhodnutí jsou vesměs poplatná společenským a ekonomickým poměrům před rokem 1989.

Obecně je obstaráváním věcí obecného zájmu činnost, která souvisí s plněním úkolů týkajících se věcí obecného zájmu, tedy nejen rozhodování orgánů státní moci a správy, ale i jiná činnost při uspokojování zájmů občanů a právnických osob v oblasti materiálních, sociálních, kulturních a jiných potřeb (stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR č. 1/1978 a č. 16/1988). Nespadá sem činnost občanů, jež je výlučně projevem jejich osobních práv.

V konkrétní kauze bylo za obstarávání věcí obecného zájmu považováno např. rozhodování o úkonech lékařské péče.²³ Takovým rozhodováním je i rozhodnutí o tom, že pacient bude operován a hospitalizován v nemocničním oddělení, které lékař – přednost oddělení – řídí, popř. rozhodnutí, že lékař provede operaci sám.

V poslední době jsou mediálně známy případy podplácení fotbalových rozhodčích ze strany představitelů fotbalových klubů s cílem ovlivnit průběh prvoligových i druholigových fotbalových utkání. V jednom případě měl být úplatkem zaplacený nocleh i se společnicí v luxusním apartmánu.

²³ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 16. 1. 1989 publikované pod č. 13/1990 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.

K pojmu obstarávání věci obecného zájmu se vyjádřil i Ústavní soud v nálezu publikovaném ve Sbírce zákonů pod č. 282/1998 v souvislosti s ústavní stížností, která byla spojena s návrhem na zrušení ustanovení § 160 odst. 2 TZ. Stěžovatelka namítala především přílišnou obecnost použitého pojmu, jež naráží na zásadu nullum crimen sine lege. Ústavní soud souhlasil s navrhovatelkou, že jde o pojem velmi obecný a že výklad tohoto pojmu různými soudy může vytvářet dojem, že není jednotný, neboť zákon neposkytuje žádnou definici konkrétních pojmových znaků pro jeho posouzení, s tím, že zcela jednoznačný obsah tohoto pojmu v zákoně by přispěl k právní jistotě podnikatelů. Na druhé straně Ústavní soud uvedl, že je zřejmé, že úplatkářství může mít i v podmínkách tržního hospodářství natolik rozmanitou podobu, že pokus o jejich ještě bližší definici by mohl znamenat takové pojmové omezení, jež by nepostihlo všechny myslitelné formy této trestné činnosti. Podle Ústavního soudu složitost života společnosti vylučuje schopnost objektivně (v zákonech) formulovaného práva postihnout svými výchyty a definicemi veškerou variabilitu jeho projevů. Proto v této souvislosti vystupuje do popředí právě úloha soudů při interpretaci tohoto pojmu a při jeho aplikaci na jednotlivé případy. Z uvedených důvodů byl návrh zamítnut.

K dalšímu *rozšíření pojmu obstarávání věci obecného zájmu do soukromé sféry* došlo novelou v roce 2004 (zákon č. 537/2004 Sb.). Za obstarávání věci obecného zájmu se nově považuje též *zachování povinnosti uložené právním předpisem nebo smluvně převzaté, jejímž účelem je zajistit, aby v obchodních vztazích nedocházelo k poškozování nebo bezdůvodnému zvýhodňování účastníků těchto vztahů nebo osob, které jejich jménem jednají* (§ 162a odst. 3 TZ). Jedná se o implementaci rámcového rozhodnutí Rady EU 2003/568/SVV ze dne 22. 7. 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru²⁴.

Slovenský trestní zákon obdobně jako český trestní zákon používá v některých skutkových podstatách pojem obstarávání věci (vše)obecného zájmu. Na rozdíl od českého však slovenský zákonodárce v novém trestním zákoně podává, byť velmi obecně, legislativní vymezení věci (vše)obecného zájmu v § 131 odst. 1: *zájem přesahující rámec individuálních práv a zájmů jednotlivce, který je důležitý z hlediska zájmů společnosti*.

IV. KORUPČNÍ JEDNÁNÍ – OBJEKTIVNÍ STRÁNKA TRESTNÝCH ČINŮ

Všechny srovnávané trestní zákoníky postihují v současnosti aktivní (**podplácení**) i pasivní formu korupce (**přijímání úplatku**). Pokud bychom se však podívali do nedávné minulosti, zjistili bychom, že slovenská právní úprava v období od 31. 5. 1995 do 27. 1. 1999 postihovala jen přijímání úplatku. Důvodem pro dekriminálnízaci podplácení bylo přesvědčení zákonodárce, že tím bude motivována jedna ze stran, sice osoba uplácející, k oznamování trestné činnosti. Tento svérázný způsob boje

²⁴ K tomu blíže srov. Gřivna, T.: Trestní postih korupce v soukromé sféře. In: Trestněprávní revue č. 7/2005, str. 169–173.

s korupcí se však statisticky nepotvrdil. Zároveň by přetrvávající dekriminalizace podplácení byla v rozporu se závazky plynoucí pro Slovenskou republiku z mezinárodních smluv.

Ve všech čtyřech státech je trestné přijímání úplatku, jakož i podplácení, a to **přímo i přes zprostředkovatele**. Český a polský trestní zákon na rozdíl od zbývajících dvou srovnávaných trestních kodexů neuvádí výslovně, že se tak může stát „přímo nebo přes zprostředkovatele“ ani jako znak skutkové podstaty, ani ve výkladovém ustanovení. To může budít pochybnost, podle kterého ustanovení bude trestně odpovědný zprostředkovatel a podle kterého osoba, pro níž byl činný zprostředkovatel. Řešení odpovědnosti obou osob není tak jednoduché, jak se na první pohled může zdát. U zprostředkovatele se bude zřejmě jednat o některou z forem účastenství. Mám za to, že není vyloučeno ani spolupachatelství.

Zvláštní skutkovou podstatu **nepřímé úplatkářství** trestní zákon Ruské federace nezná.

A. PŘIJÍMÁNÍ ÚPLATKU

Trestný čin **přijímání úplatku podle české právní úpravy** je dokonán nejen faktickým *přijetím* úplatku, ale alternativně pro naplnění objektivní stránky postačí též, že si pachatel *dá slíbit* nebo že *žádá* úplatek. Naposledy uvedené způsoby jednání ve svém důsledku rozšiřují trestnost činu na případy, jež by materiálně (fakticky) byly pouhou jeho přípravou (tzv. *předčasně dokonáný trestný čin*). Žádost o úplatek je uvedena v samostatné skutkové podstatě, neboť vykazuje ve srovnání se zbývajícimi dvěma uvedenými jednáními vyšší typovou nebezpečnost pro společnost, což má též odraz v sankci. Žádost o úplatek totiž vyžaduje mnohem aktivnější přístup pachatele, který se na rozdíl od slibu nebo přijetí úplatku „nenechává zlákat k trestnému činu“, ale sám jej vyvolává. Proto, dojde-li k tomu, že pachatel nejprve žádá úplatek, který později přijme, je třeba takové jednání posoudit podle přísnějšího ustanovení, přičemž se při stanovení trestu přihlédne k okolnosti, že pachatel skutečně úplatek přijal. Neuplatní se zde obecná zásada, že se pachateli přičítá forma bližší dokonání, neboť trestný čin je dokonán již samotnou žádostí. Podle judikatury je třeba žádost o úplatek vykládat širše – nemusí jít o přímé vyslovení požadavku, ale postačí určitý náznak, z něhož je nepochybné, že pachatel navozuje situaci, aby mu byl úplatek slíben nebo nabídnut (srov. Rt 17/1978).

K naplnění typových znaků skutkové podstaty trestného činu přijímání úplatku se vyžaduje, aby byl tento úplatek přijat (slíben, žádán) *v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu* (k tomuto pojmu srov. shora). Základní skutková podstata nevyžaduje ani porušení povinnosti (konáním či opomenutím) ze strany pachatele, ani aby pachatel jiného zvýhodnil nebo způsobil škodu. Ačkoliv základní skutková podstata nevyžaduje ani, aby se pachatel nebo s jeho souhlasem jiná osoba obohatila, tento požadavek vyplývá z legálně vymezeného pojmu úplatku (srov. výše). Je-li zachována příčinná souvislost mezi úplatným jednáním a obstaráváním věci obecného zájmu, je nerozhodné, kdy k úplatnému jednání došlo, zdali před tím, než pachatel jednal, byl i po právu, nebo poté. Proto bude alespoň z formálního hlediska naplněním skutkové

podstaty, jestliže pachatel např. přijme věcný dárek, po té, co vydal rozhodnutí, na něž měl žadatel nárok, aniž by ho zvýhodnil a aniž by mezi nimi byla předchozí domluva.

Okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby jsou: úmysl opatřit sobě nebo jinému značný prospěch /§ 160 odst. 3 písm. a)/ nebo prospěch velkého rozsahu /§ 160 odst. 4 písm. a)/; byl-li čin spáchán veřejným činitelem /§ 160 odst. 3 písm. b)/, popř. veřejným činitelem v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch /§ 160 odst. 4 písm. b)/.

Slovenský trestní zákon upravuje přijímání úplatku ve čtyřech paragrafech. Každý z těchto paragrafů obsahuje jednu základní skutkovou podstatu a jednu nebo dvě kvalifikované skutkové podstaty. Ve všech základních skutkových podstatách jsou uvedeny shodně formy úplatného jednání – *přijme, žádá, dá slíbit úplatek* (tedy totožně jako podle českého trestního zákona). Shodně je též uvedeno, že k těmto jednáním dochází buď *přímo nebo přes zprostředkovatele*, a že příjemcem úplatku může být jak pachatel, tak i třetí osoba („*pro sebe nebo jiného*“). Jednotlivé základní skutkové podstaty se od sebe liší jednak subjektem, jednak dalšími znaky charakterizujícími způsob spáchání činu.

V ustanovení § 328 odst. 1 je vedle společných znaků uvedených u všech dalších základních skutkových podstat stanoveno, že důvodem úplatného jednání je, *aby pachatel konal nebo se zdržel konání tak, že poruší svoje povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce*.

Ustanovení 329 odst. 1 požaduje vedle naplnění společných znaků, aby k úplatnému jednání došlo *v souvislosti s obstaráváním věci všeobecného zájmu*.

Realizace závazků plynoucích z Úmluvy OECD o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích byla důvodem zvláštního ustanovení § 330 odst. 1, jehož skutková podstata má *speciální subjekt* – zahraničního veřejného činitele. Vedle společných znaků se vyžaduje, aby k úplatnému jednání došlo *v souvislosti s výkonem úředních povinností v úmyslu, aby se získala anebo zachovala nepřiměřená výhoda při realizaci mezinárodního obchodu*.

Obdobně též ustanovení § 331 odst. 1 je odrazem implementace závazků vyplývajících pro Slovenskou republiku z Trestněprávní úmluvy o korupci. I zde jde o *speciální subjekt* – člen zahraničního parlamentního shromáždění, soudce anebo úředník mezinárodního soudního orgánu uznaného Slovenskou republikou anebo zástupce či zaměstnanec mezinárodní, nadnárodní, mezivládní organizace nebo orgánu, se kterým je Slovenská republika ve smluvním vztahu anebo osoba v obdobné funkci. Vedle společných znaků se vyžaduje, aby k úplatnému jednání došlo *v souvislosti s výkonem uvedené funkce*.

Mezi *okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby* patří: závažnější způsob jednání²⁵ (v § 328 odst. 2), spáchání činu ve velkém rozsahu²⁶ (§ 328 odst. 3, 329 odst. 3, 330 odst. 2, 331 odst. 2), spáchání činu jako veřejný činitel (§ 329 odst. 2).

²⁵ Pojem „závažnější způsob jednání“ je legislativně vymezen taxativním způsobem ve výkladovém ustanovení § 138.

²⁶ Při výkladu spáchání činu ve velkém rozsahu je nutné aplikovat ustanovení § 125 odst. 1, které vyjmenovává a matematicky vyjadřuje jednotlivé stupně škody (malá-větší-značná-velkého rozsahu). Těchto hledisek se užije stejně i pro stanovení výše prospěchu, hodnoty věci a rozsahu činu. Velký rozsah činu se podle uvedeného ustanovení rovná částce 4 000 000 SK.

Podle **trestního zákona Ruské federace** je trestný čin **přijímání úplatku** (§ 290) *dokonán až přijetím (alespoň částečným) úplatku*, nezávisle na tom, zda bylo vykonáno jednání, za které byl úplatek poskytnut. Jiné formy úplatného jednání známé z české nebo slovenské právní úpravy („žádá“, „dá slíbit“) nejsou naplněním znaků tohoto trestného činu. Jestliže pachatel žádá úplatek, lze takové jednání kvalifikovat jako pokus tohoto trestného činu. Přípravné jednání (např. slíbení úplatku, domluva o způsobu úhrady apod.) není trestné (§ 30 odst. 2), nesměruje-li úmysl pachatele k naplnění některé z okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby uvedených ve druhém až čtvrtém odstavci, neboť trestný čin přijímání úplatku podle § 290 odst. 1 není závažným, ani zvláště závažným trestným činem (§ 15 odst. 4, odst. 5).

Úplatek lze přijímat *přímo nebo přes zprostředkovatele*. Zákon nestanoví, že *adresátem úplatku může být i třetí osoba*, judikatura²⁷ to však připouští, jestliže je úplatek poskytnut příbuzným nebo osobám blízkým se souhlasem veřejného činitele anebo jestliže se proti tomu neohradil a jednal v zájmu úplatkáře.

Úplatek pachatel (veřejný činitel) přijímá za *konání nebo opomenutí v zájmu toho, kdo dává úplatek (nebo jím zastupovaných osob)*, pokud takové jednání spadá do *služební pravomoci pachatele* nebo pokud může z titulu své funkce k takovému jednání nápomoci, anebo rovněž za *celkovou protekci nebo shovívavost v zaměstnání*.

Zajímavá se zdá být naposledy zmíněná alternativa, kdy pachatel přijímá úplatek za celkovou protekci nebo shovívavost v zaměstnání. Jde o jakési zaplacení příznivé budoucnosti v zaměstnání. O protekci půjde např. v případě mimořádného nepodloženého služebního povýšení, o shovívavost pak v případě, že není přijato opatření za zanedbání nebo porušení služební povinnosti úplatkáře.

K úplatku může dojít před jednáním pachatele nebo po něm. Z hlediska základní skutkové podstaty je též irelevantní, zdali to, co pachatel za úplatek vykonal, bylo v souladu se zákonem nebo nikoliv.

Mezi *okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby* patří: přijetí úplatku za protiprávní jednání (§ 290 odst. 2); spáchání činu osobou, jež zastává státní funkci Ruské federace nebo státní funkci subjektu Ruské federace, nebo vedoucím představitelem orgánu místní samosprávy²⁸ (§ 290 odst. 3); spáchání činu skupinou osob po předchozí dohodě nebo organizovanou skupinou nebo s vymáháním úplatku anebo ve velkém rozsahu²⁹ (§ 290 odst. 4).

Polský trestní zákon váže přijetí úplatku nebo jeho slibu (art. 228) na *souvislost s výkonem veřejné činnosti (funkce)*. Taková souvislost³⁰ zde bude též tehdy, jestliže byla již požadovaná činnost vykonána a úplatek neměl na tuto činnost žádný vliv. Musí však jít o činnost spadající do kompetence pachatele. Na druhou stranu se nemusí jednat o jeho výlučnou kompetenci. Jednal-li podplácející v omylu, že činnost spadá do

²⁷ Srov. stanovisko pléna Nejvyššího soudu Ruské federace č. 4/2000.

²⁸ Jednotlivé pojmy jsou legislativně vymezeny v poznámce k § 285, kde se nachází i vymezení veřejného činitele.

²⁹ Velkým rozsahem se rozumí přijetí částky peněz, cenných papírů, jiného majetku nebo výhod majetkové povahy, jejichž celková hodnota převyšuje 150 000 rublů.

³⁰ Srov. k tomu Skorupka, J.: Typy korupčních trestných činů po novele trestního zákona z 13. 6. 2003. In: Nová kodifikace trestního práva. Díl XV. Acta Universitatis Wratislaviensis č. 2622/2004, str. 139–158 a literaturu a judikaturu tam citovanou.

kompetence pachatele, a ten omylu využil (nebo jej vyvolal), půjde o podvod. Úplatek může být přijat *před činem nebo i po činu*. Trestný čin je *dokonán přijetím úplatku nebo jeho slibu*. Pro naplnění znaků tohoto trestného činu není rozhodující, zda úplatek pachatel přijal *přímo pro sebe nebo pro jiného* (art. 115. § 4).

Kvalifikovanými případy jsou: přijetí úplatku nebo jeho nabídky za jednání, které je porušením právního předpisu (§ 3); konání služební činnosti závislé na úplatku nebo jeho slibu anebo žádá-li pachatel úplatek (§ 4); přijetí úplatku (nebo jeho slibu) značné hodnoty³¹ (§ 5).

O *privilegovaný případ* se jedná, jestliže je čin menší závažnosti (§ 2).

K trestnému činu přijetí úplatku je *subsidiární ustanovení art. 231. § 2 (zneužití úřadu – „nadużycie służbowe“)*, které sankcionuje překročení práv nebo nesplnění povinností, kterým veřejný činitel způsobil újmu zájmu veřejnému nebo soukromému, jestliže tak učinil v úmyslu získat výhodu majetkovou nebo osobní. Toto ustanovení se tedy aplikuje jen v případě, že nebyly naplněny všechny znaky art. 228.

B. PODPLÁCENÍ

Obdobně jako u trestného činu přijímání úplatku lze trestný čin **podplácení podle českého trestního zákona** (§ 161) spáchat nejen *poskytnutím* úplatku, ale také *slíbením* nebo *nabídnutím* úplatku. Platí tudíž obdobný výklad uvedený shora u přijímání úplatku, včetně zákonem požadované *souvislosti úplatku s obstaráváním věci obecného zájmu*. Lze zdůraznit, že k naplnění skutkové podstaty se nevyžaduje, aby druhá osoba úplatek přijala, tedy odmítnutí úplatku nemá vliv na trestní odpovědnost pachatele. Trestný čin je dokonán již pouhou nabídkou úplatku. K úplatnému jednání může dojít, jak před obstaráváním věci obecného zájmu, tak po něm, a to i bez předchozí dohody. Rovněž skutečnost, zda bylo dosaženo úplatkem sledovaného protiprávního zvýhodnění, není z hlediska naplnění formálních znaků tohoto činu relevantní.

Okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby podle § 161 odst. 2 jsou: úmysl opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu nebo zvlášť závažný následek anebo byl-li čin spáchán vůči veřejnému činiteli.

Slovenský trestní zákon upravuje podplácení fakticky zrcadlově k ustanovením o trestném činu přijímání úplatku, a to opět ve čtyřech paragrafech, jež vždy mají jednu základní a alespoň jednu kvalifikovanou skutkovou podstatu. Pokud jde u úplatné jednání spočívá stejně jako podle české úpravy v *nabídnutí, slíbení nebo poskytnutí úplatku* u všech základních skutkových podstat s výjimkou § 332 odst. 1, ve kterém absentuje nabídnutí úplatku. Z jakého důvodu došlo k této výjimce, nelze z důvodové zprávy zjistit³². Novější komentář se tváří, jako by v ustanovení § 332 odst. 1 byla i tato alternativa úplatného jednání obsažena³³.

Opět je u všech základních podstat uvedeno, že k těmto jednáním dochází buď *přímo, nebo přes zprostředkovatele*, a že adresátem úplatku může být jak osoba, která má

³¹ Značnou hodnotou se rozumí dvěstěnásobek nejnižší měsíční mzdy (§ 115 odst. 5).

³² Důvodová zpráva uvádí: „Tohoto trestného činu (*podplácení – pozn. autora*) sa dopustí ten, kto inému v súvislosti s vecou všeobecného záujmu poskytne, ponúkne alebo slúbi úplatek.“

³³ Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P.: Trestný zákon. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2006, str. 682.

způsobilost jednat ve smyslu jednotlivých ustanovení, tak i osoba třetí. V ostatních znacích, kterými se jednotlivé základní skutkové podstaty od sebe liší, jde skutečně jen o zrcadlovou úpravu (tj. § 332 je obdobou § 328, § 333 obdobou § 329, § 334 obdobou § 330 a § 335 obdobou § 331), proto není nutné na tomto místě další znaky jednotlivých základních skutkových podstat zevrubněji rozvádět.

Okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby jsou: závažnější způsob jednání /§ 332 odst. 2, § 333 odst. 2 písm. a)/, velký rozsah činu (§ 332 odst. 3, § 333 odst. 3, § 334 odst. 2, § 335 odst. 2), spáchání činu vůči veřejnému činiteli /§ 333 odst. 2 písm. b)/.

Obdobně jako u trestného činu přijímání úplatku je trestný čin podplácení (§ 291–дача взятки) **podle trestního zákona Ruské federace** dokonán až přijetím (byť jen částečným) úplatku. O vývojových stádiích platí zásadně totéž jako u přijímání úplatku. Příprava je trestná jen v případě kvalifikované skutkové podstaty. Objektivní stránka tohoto trestného činu je vymezena velmi stručně: *poskytnutí úplatku veřejnému činiteli přímo nebo přes prostředníka*.

Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je poskytnutí úplatku veřejnému činiteli za provedení vědomě protiprávního jednání.

Podplácení podle art. 229. § 1 polského trestního zákona se dopustí *osoba, která úplatek poskytne nebo slíbí osobě plnící veřejnou funkci v souvislosti s touto činností*. K jednotlivým znakům srov. výše u přijímání úplatku. *Privilegovaným případem* je čin menší závažnosti (např. jestliže pachatel poskytl úplatek jen proto, že byl o něj požádán).³⁴ *Kvalifikační okolnosti* zrcadlově formulované odpovídají kvalifikačním okolnostem přijímání úplatku: jestliže je úplatek poskytnut nebo slíben za čin, kterým má podplácený porušit právní předpis (§ 3); jde-li o úplatek značné hodnoty (§ 4).

C. NEPŘÍMÉ ÚPLATKÁŘSTVÍ

Nepřímé úplatkářství spočívá podle **českého trestního zákona** v tom, že někdo buď *žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem působit na činnost veřejného činitele, popř. že tak již učinil (nepřímá pasivní korupce)* anebo *poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek jinému, aby takto konal (nepřímá aktivní korupce)*. U nepřímého úplatkářství je nezbytné zdůraznit požadavek působení na činnost veřejného činitele. Působení na činnost jiné osoby, byť by obstarávala věci obecného zájmu, není u nepřímého úplatkářství trestné. Rozdíl mezi nepřímým úplatkářstvím (nazývaným též **úplatná intervence**) a účastenstvím na trestném činu podplácení nebo přijímání úplatku je zjednodušeně řečeno v osobě adresáta úplatku. Je-li konečným adresátem úplatku veřejný činitel, pak je zprostředkovatel účastníkem na trestném činu podplácení nebo přijímání úplatku. Je-li konečným adresátem úplatku sám zprostředkovatel, odpovídá za nepřímé úplatkářství bez ohledu na to, zda skutečně intervenoval (Rt 16/1998).

Nepřímá korupce je v § 336 **slovenského trestního zákona** upravena principiálně obdobně jako v české úpravě. V ustanovení § 336 odst. 1 je pasivní úplatná inter-

³⁴ Tento případ je uveden v učebnici Marek, A.: *Prawo karne*. 6. vydání. Varšava: C. H. Beck, 2005, str. 622.

vence spočívající v přijímání úplatku (*přijme, žádá, dá slíbit úplatek*), v ustanovení § 336 odst. 2 je aktivní úplatná intervence spočívající v podplácení (*poskytne, slíbí úplatek*). K úplatnému jednání může dojít *přímo nebo přes zprostředkovatele*. Adresátem úplatku může být, jak osoba, která bude svým vlivem působit (nebo již působila) na výkon pravomoci, tak osoba třetí. Pasivní nepřímá korupce je trestná, jestliže má dojít (nebo již došlo) k působení na výkon pravomoci osoby uvedené v § 328, 329 nebo 330. Aktivní nepřímá korupce je trestná, jestliže má dojít (nebo již došlo) k působení na výkon pravomoci osoby uvedené v § 332 nebo § 333. Z uvedených ustanovení je zřejmé, že na rozdíl od české právní úpravy, není trestnost omezena pouze na působení na veřejného činitele.

Nepřímé úplatkářství není v **trestním zákoně Ruské federace** upraveno³⁵.

Jednání podobné nepřímému úplatkářství je trestné i podle art. 230 (pasivní forma) a art. 230a (aktivní forma) **polského trestního zákona**. Polská teorie jej nazývá **úplatnou protekcí** („platną protekcją“). Jednání pachatele při **pasivní formě** úplatné protekce lze rozdělit do dvou fází. První fáze spočívá v tom, že *se pachatel odvolává na svůj vliv* (vyvolává v jiném či jej utvrzuje v přesvědčení o existenci takového vlivu) v instituci státní, samosprávy, mezinárodní nebo vnitrostátní organizaci anebo v zahraniční právnické osobě, které disponují veřejnými prostředky. Druhá fáze pak spočívá v tom, že *pachatel bere na sebe roli zprostředkovatele vyřízení věci za poskytnutí nebo slíbení úplatku*. Méně závažný čin (§ 2) je důvodem pro užití mírnější sankce.

Aktivní forma (art. 230a), která byla do trestního zákona vložena novelou z 13. 6. 2003, spočívá (zrcadlově k pasivní formě) v tom, že *pachatel poskytne nebo se zavazuje poskytnout úplatek zprostředkovateli za vyřízení věci v instituci státní, samosprávy, mezinárodní nebo vnitrostátní organizaci anebo v zahraniční právnické osobě, které disponují veřejnými prostředky, spočívající v protiprávním užití vlivu na rozhodnutí, konání nebo opomenutí osoby, která plní veřejnou funkci v souvislosti s touto funkcí*. I u tohoto ustanovení je méně závažný čin důvodem pro mírnější trest.

V. POŽADAVKY NA SUBJEKT

Podle **ruské právní úpravy** je podplácení a přijímání úplatku vázáno na činnost **veřejného činitele**. Přijímat úplatek může jen veřejný činitel (třetí osoba jen v závislosti na veřejném činiteli), upláct lze jen veřejného činitele. Tím se výrazně liší od české, slovenské i polské právní úpravy.

Podle **českého trestního zákona** je vázáno na výkon pravomoci veřejného činitele pouze nepřímé úplatkářství (§ 162). Zbývající dva trestné činy v základních skutkových podstatách takovou vazbu na veřejného činitele nevyžadují. Tudiž, podplácení se lze dopustit nejen vůči veřejnému činiteli, přijímat úplatek může nejen veřejný činitel. Rozhodující pro oba trestné činy je to, že pachatel úplatek přijal, nebo si ho nechal slíbit, požadoval, poskytnul, nabídnul či slíbil v **souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu**. Byl-li čin spáchán veřejným činitelem (přijímání úplatku) nebo vůči

³⁵ Srov. však § 174 již neplatného trestního zákona RSFSR.

veřejnému činiteli (podplácení), jde o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Ještě přísněji se trestá přijímání úplatku veřejným činitelem v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

Na rozdíl od českého trestního zákona se podle **slovenského trestního zákona** lze dopustit podplácení, přijímání úplatku nebo nepřímé korupce, i když toto jednání není v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu, a i když se nejedná o veřejného činitele. Pouze u některých skutkových podstat se vyžaduje speciální subjekt (§ 330, 331).

Z hlediska požadavků na subjekt můžeme **polskou úpravu** zařadit někde mezi českou a ruskou úpravu. U přijímání úplatku může být pachatelem jen osoba plnící veřejnou funkci, resp. vykonávající veřejnou činnost. Mezi takové osoby se řadí nejen veřejný činitel, ale i další osoby vyjmenované v art. 115. § 19 a v art. 228. § 6. Při bližším pohledu na výčet těchto osob zjistíme, že jejich okruh je jistě užší než okruh osob obstarávajících věci obecného zájmu. Obdobně, podplácení se lze dopustit pouze vůči osobě plnící veřejnou funkci nebo osobě uvedené v art. 229. § 5. Zde je nutné upozornit na trestné činy upravené mimo hlavu dvacátou devátou. Jedná se o hospodářskou korupci a korupci v profesionálním sportu, které mají ve svých skutkových podstatách odlišné vymezení subjektu.

VI. SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA

Všechny zmíněné trestné činy jsou trestnými činy úmyslnými.

V souvislosti se subjektivní stránkou je možné zmínit odlišnosti ve specifikaci **účelu sledovaného úplatkem** (tzv. *specifický* nebo *druhý úmysl*) podle jednotlivých trestních zákonů.

Český trestní zákon dává úplatek do souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu (viz výše), aniž by jakýkoliv specifický úmysl uváděl. Pro trestní odpovědnost je tudíž podmínkou jen to, aby byl úplatek v příčinné souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu. Nevyžaduje se, aby úplatkem bylo sledováno porušení povinnosti, poskytnutí výhody ani zvýhodnění některé osoby před jinými.

Podle některých ustanovení **slovenského trestního zákona** postihujícím korupci se úplatkem sleduje, aby **a)** osoba konala nebo se zdržela konání tak, že poruší svoje povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce (§ 328, § 332) nebo **b)** se získala anebo zachovala nepřiměřená výhoda při realizaci mezinárodního obchodu (§ 330, § 334).

Trestní zákon Ruské federace ve skutkové podstatě přijímání úplatku uvádí jako jeho účel – **a)** jednání v zájmu toho, kdo dává úplatek; **b)** protekce; **c)** shovívavost.

Polský trestní zákon v základních skutkových podstatách přijímání úplatku a podplácení neuvádí účel úplatku. Obdobně českému trestnímu zákonu je pro naplnění znaků příslušných skutkových podstat důležité, že úplatek byl poskytnut, slíben, žádán, nabídnut v souvislosti s výkonem veřejné funkce. Teprve v některých kvalifikovaných skutkových podstatách je specifický úmysl uveden – např. za jednání, které znamená porušení právních předpisů (art. 228. § 3).

VII. ZÁNİK TRESTNOSTI, OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST

Český zákonodárce se snaží zvýšit efektivnost postihu korupce zvláštním ustanovením o **účinné lítosti**, jež má motivovat osoby, které poskytly nebo slíbily úplatek jen proto, že o něj byly požádány, k oznámení trestného činu. Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162 odst. 2) zaniká, *jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně bez odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu*. Zůstává však otázkou, zda je tento postup v souladu s mezinárodními úmluvami, které ČR zavazují ke stíhání korupce, neboť tyto smlouvy žádnou takovou výjimku neupravují.

Shodně s českou úpravou i **slovenský trestní zákon** obsahuje ustanovení o **účinné lítosti**, byť systematicky na jiném místě, a to v třetí hlavě obecné části (zánik trestnosti a trestu), v § 86 písm. f). Toto ustanovení lze aplikovat v případech spáchání trestného činu podplácení podle § 332, 333, 334, 335 a nepřímé korupce podle § 336 odst. 2. Podmínky, za nichž dojde k zániku trestnosti, jsou shodné jako v českém trestním zákoně, ve slovenské úpravě je pouze *rozšířen okruh subjektů*, vůči kterým lze oznámení učinit (všem orgánům činným v trestním řízení, policejnímu sboru, voják též vůči nadřízenému nebo služebnímu orgánu, osoba ve výkonu trestu nebo vazby též vůči příslušníkovi Sboru vězeňské a justiční stráže). Slovenská úprava uvádí jako jeden z důvodů vylučující protiprávnost podplácení (§ 332–335) a nepřímé korupce (§ 336 odst. 2) – **plnění úlohy agenta** (§ 30 odst. 3), *jestliže byl tento čin jinak trestný spáchán za účelem odhalení trestného činu podplácení podle § 326, 328 až 331 nebo nepřímé korupce podle 336 odst. 1*. Přítom nezbytnou podmínkou aplikace je, aby byl postup agenta v souladu s trestním řádem, který tento institut upravuje (zejména § 117).

U trestného činu podplácení (§ 291) **trestní zákon Ruské federace** uvádí, jako **důvod zániku trestnosti** („освобождение от удоловной отвественности“), že osoba poskytla úplatek v důsledku *vydírání ze strany veřejného činitele* nebo *jestliže po poskytnutí úplatku tuto skutečnost dobrovolně oznámila orgánu oprávněnému zahájit trestní stíhání*.

Polský trestní zákon po novele z 13. 6. 2003 upravuje **účinnou lítost** u trestného činu podplácení v art. 229. § 6 a aktivní úplatné protekce podle art. 230a. § 3. Zákon vyžaduje tři podmínky: *1. osoba úplatek nebo slib úplatku přijala, 2. pachatel dobrovolně oznámil čin orgánu oprávněnému k trestnímu stíhání dříve, než se o trestném činu tento orgán dozvěděl a 3. pachatel uvedl tomuto orgánu všechny podstatné okolnosti případu*.

VIII. POSTIH DALŠÍCH FOREM KORUPČNÍHO JEDNÁNÍ

Jiné formy korupčního jednání lze podle **českého trestního zákona** postihovat podle § 149 TZ (**nekalá soutěž**). Jedná se z části o blanketní ustanovení odkazující na předpisy upravující soutěž v hospodářském styku. Tímto předpisem je obchodní zákoník, který upravuje nekalou soutěž, a v rámci ní jako jednu z jejích

forem také podplácení (§ 49 obchodního zákoníku). Název je poněkud zavádějící, neboť uvedené ustanovení se vztahuje nejen na podplácení, ale také na přijímání úplatku (§ 49 písm. b)/. Závažnější formy nekalé soutěže lze kvalifikovat jako trestný čin **porušování závazných pravidel hospodářského styku** podle § 127 TZ, který je speciálním ustanovením vůči ustanovení § 149 TZ. Nakolik je souběh ustanovení § 149 s některým z ustanovení § 160 – § 162 možný nebo vyloučen s ohledem na rozšíření pojmu obstarávání věci obecného zájmu (§ 162a odst. 3 TZ), je sporné.³⁶

Další formy korupčního jednání mohou naplnit znaky §§ 128b, 128c (**pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě**), § 256b (**pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím**).

Další trestné činy podle **slovenského trestního zákona**, jejichž znakem je úplatné jednání, jsou obdobné úpravě české – § 266–268 (**pletichy při veřejné soutěži a dražbě**), § 241 (**pletichy v souvislosti s konkursním a vyrovnacím řízením**). Podle § 250 odst. 1 písm. a) (**zneužití účasti v hospodářské soutěži**) se trestá, kdo zneužije účasti v hospodářské soutěži tím, že nekalou soutěží v hospodářském styku poškodí dobrou pověst soutěžitele. Jednou z forem nekalé soutěže je též podplácení podle § 49 obchodního zákoníku.

Korupčním jednáním podle **trestního zákona Ruské federace** je také jednání podle § 184 (**podplácení účastníků a organizátorů profesionálních závodů a zábavných komerčních soutěží**) spočívající buď v podplácení vyjmenovaných subjektů (např. sportovců či rozhodčích, ale i trenérů či organizátorů), nebo v přijímání úplatku těmito subjekty s cílem ovlivnit výsledky těchto závodů nebo soutěží.

V ustanovení § 204 upravuje trestní zákoník **podplácení v obchodní sféře**. Trestné je jak podplácení, tak přijímání úplatku. Úplatku se dostává (má dostat) osobě vykonávající řídicí funkci v obchodní společnosti nebo jiné organizaci za to, že tato osoba bude jednat (bude konat nebo opomene) z titulu svého služebního postavení v zájmu osoby, která úplatek dává (má dát). U tohoto trestného činu je stanoven zánik trestnosti („освобождение от уголовной ответственности“), jestliže osoba poskytla nebo slíbila úplatek proto, že vůči ní bylo použito vydírání nebo pokud dobrovolně oznámila podplácení orgánu oprávněnému zahájit trestní řízení.

Podplácení je také znakem některých dalších činů (např. § 304 nebo § 309).

Po novelizaci **polského trestního zákona** provedené zákonem z 13. 6. 2003 (Dz.U. Nr 111, poz. 1061) je trestná též **korupce hospodářská** (art. 296a) a **korupce v profesionálním sportu** (art. 296b). Lze říci, že do novelizace polský trestní zákon trestal pouze korupci ve veřejném sektoru. Důvodem pro zavedení trestnosti hospodářské korupce byla jednak Trestněprávní úmluva o korupci, jednak rámcové rozhodnutí Rady ze dne 22. července 2003 o boji proti korupci v soukromém sektoru (2003/568/SVV). Oba shora uvedené trestné činy jsou velmi podobné obdobným trestným činům v ruské úpravě (§ 204 a § 184).

Hospodářská korupce může mít formu pasivní (art. 296a. § 1) i aktivní (art. 296a. § 2). Subjektem přijímání úplatku může být pouze osoba, která plní vedoucí funkci v právnické osobě vykonávající hospodářskou činnost, nebo osoba, která má z pozice zastávaného místa či vykonávané činnosti určitý vliv na rozhodování spojená s činností

³⁶ Srov. Gřivna, T.: Trestní postih korupce v soukromé sféře. In: Trestněprávní revue č. 7/2005, str. 169–173.

právnícké osoby. Jednání spočívá v tom, že tato osoba přijímá úplatek nebo slib úplatku za jednání, které může způsobit právnícké osobě majetkovou škodu anebo za čin nekalé soutěže anebo za nepřipustné zvýhodňování nabyvatele nebo odběratele zboží či služby. Trestný je též, kdo v uvedeném případě poskytne nebo slíbí úplatek. Kvalifikační okolností (§ 4) je způsobení značné škody.

Korupce v profesionálním sportu (art. 296b) může mít formu přijímání úplatku i podplácení. Pokud jde o pasivní formu, vyžaduje skutková podstata, aby pachatel byl organizátorem nebo účastníkem soutěže. Jednání spočívá v přijetí úplatku nebo jeho slibu za nečestné chování, které může mít vliv na výsledek soutěže. U aktivní formy se nevyžaduje zvláštní subjekt, pachatelem může být kdokoliv, kdo ve výše popsaném případě poskytne nebo slíbí úplatek.

U obou těchto trestných činů je stanoven nižší trest, jestliže čin byl menší závažnosti (art. 296a. § 3, art. 296b. § 3). Obě ustanovení (art. 296a. § 5, art. 296b. § 4) upravují též účinnou lítost pro podplácení za stejných podmínek jako u podplácení (art. 229. § 6) a aktivní úplatné protekce (art. 230a. § 3).

Mimo uvedené trestné činy lze uvést trestné činy **korupce volební** (art. 250a), **korupce věřitelů** (art. 302. § 2, § 3) a **zneužití pravomoci** (art. 231).

IX. SANKCE – TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Jednotlivé trestní zákoníky stanoví za spáchání korupčních trestných činů rozličné druhy sankcí v odlišném rozpětí. Srovnání jsem omezil na trest odnětí svobody, který je jakožto univerzální trest uveden u všech trestných činů, a je proto vhodným kritériem porovnání. Pro snadnější orientaci uvádím jednotlivé sazby odnětí svobody podle skutkových podstat v tabulce, jež je však určitým zjednodušením, neboť znaky skutkových podstat se v jednotlivých trestních kodexech od sebe méně či více odlišují.

Český zákonodárce považuje přijímání úplatku (§ 160 odst. 1) za typově společensky nebezpečnější čin než podplácení (§ 161 odst. 1), neboť sankce za spáchání základních skutkových podstat jsou výrazně rozdílné. U přijímání úplatku to je odnětí svobody až na dvě léta, resp. šest měsíců až tři léta (byl-li úplatek žádán), u podplácení až na jeden rok. Při naplnění stejných okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby je trest odnětí svobody stanoven ve stejném rozsahu – jeden rok až pět let. Za přijímání úplatku lze při naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty uložit trest odnětí svobody na dva až osm let.

Obdobná diferenciacie je u nepřímého úplatkářství. Jde-li o pasivní nepřímé úplatkářství (§ 162 odst. 1) lze uložit trest odnětí svobody až na dvě léta, jde-li o aktivní nepřímé úplatkářství lze uložit tentýž druh trestu pouze až na jeden rok.

Z obdobné úvahy o společensky nebezpečnějším přijímání úplatku před podplácením vycházel i **slovenský zákonodárce**. Korupční jednání jsou však diferencovanější a tudíž i stanovené tresty odnětí svobody jsou zevrubněji stratifikovány podle závažnosti činu. U trestných činů přijímání úplatku jsou za naplnění základních skutkových podstat stanoveny sazby odnětí svobody v rozmezích od dvou do pěti let (§ 328 odst. 1) až pět až dvanáct let (§ 330 odst. 1, § 331 odst. 1). Našemu trestnému

činu přijímání úplatku odpovídá podle slovenské úpravy (§ 329 odst. 1) sazba tři až osm let, jde-li o základní skutkovou podstatu. To tedy znamená, že trest stanovený za naplnění znaků základní skutkové podstaty podle slovenské úpravy je přísnější než trest podle § 160 odst. 4 českého trestního zákona. Nejpřísněji trestné jsou činy uvedené v § 329 odst. 3, § 330 odst. 2 a § 331 odst. 2, za ně lze uložit trest odnětí svobody v rozmezí deset až patnáct let. U trestných činů podplácení jsou sazby odnětí svobody nižší. U základních skutkových podstat jsou nejpřísnější ustanovení § 334 odst. 1 a § 335 odst. 1, která stanoví trest odnětí svobody v rozmezí dva až pět let. U kvalifikovaných skutkových podstat je nejpřísnější rozmezí pět až dvanáct let (§ 333 odst. 3, § 334 odst. 2, § 335 odst. 2). Za pasivní nepřímou korupci (§ 336 odst. 1) lze uložit trest odnětí svobody až na tři roky, za aktivní nepřímou korupci (§ 336 odst. 2) pak až na dva roky.

Trestní zákon Ruské federace stanoví též rozdílně trestní sazby pro přijímání úplatku a podplácení. Za přijímání úplatku (§ 290 odst. 1) stanoví sazbu trestu odnětí svobody do pěti let, za podplácení (§ 291 odst. 1) do tří let. Nejpřísněji se trestá kvalifikovaný případ přijímání úplatku, kde se trestní sazba odnětí svobody pohybuje v rozmezí sedm až dvanáct let. Za podplácení v obchodní sféře lze uložit trest odnětí svobody do dvou let (§ 204 odst. 1), resp. do pěti let (§ 204 odst. 4). Podplácení účastníků a organizátorů profesionálních závodů a zábavných komerčních soutěží se trestá ještě mírněji, dokonce u § 184 odst. 1 nelze uložit trest odnětí svobody, pouze arest do tří měsíců. Kvalifikovaný případ (§ 184 odst. 2) lze potrestat odnětím svobody do pěti let.

Polský zákonodárce má zřejmě za to, že přijímání úplatku, podplácení i úplatná protekce (pasivní i aktivní) jsou stejně společensky nebezpečné činy, neboť za ně stanoví totožné rozmezí trestu odnětí svobody. U základních skutkových podstat (art. 228. § 1, art. 229. § 1, art. 230. § 1, art. 230a. § 1) je to rozmezí šest měsíců až osm let, u privilegovaného případu (art. 228. § 2, art. 229. § 2, art. 230. § 2, art. 230a. § 2) do dvou let a u nejzávažnějších kvalifikovaných případů přijímání úplatku a podplácení (art. 228. § 5, art. 229. § 4) od dvou do dvanácti let. Poměrně přísně se trestá i hospodářská korupce, v kvalifikovaném případě je dokonce rozmezí sazby trestu odnětí svobody od šesti měsíců do osmi let (art. 296a. § 4), jakož i korupce v profesionálním sportu (art. 296b. § 2 – tři měsíce až pět let).

X. SHRNUTÍ A ZÁVĚR

V příspěvku jsem se pokusil ukázat, že korupce je trestná ve všech srovnávaných státech, byť se jednotlivé právní úpravy odlišují nejen terminologicky, ale i ve znacích skutkových podstat. Ve všech čtyřech státech je korupce vždy trestná, jestliže k ní dochází **v souvislosti s výkonem funkce veřejného činitele**. Z tohoto pohledu je nejužší trestnost korupčních jednání podle ruské právní úpravy, která vyžaduje vázanost na veřejného činitele. Širší je úprava polská, okruh osob, které přijímají úplatek nebo jsou podpláceny je omezen na **osoby plnící veřejnou funkci** (s rozšířením podle art. 228. § 6, resp. art. 229. § 5). Ještě širší bude okruh jednání podle české právní úpravy, která vyžaduje, aby byl úplatek **v souvislosti s obstaráváním věcí obecného**

zájmu. Nejširší se zdá být slovenská právní úprava, která v podstatě obsahuje v jednotlivých ustanoveních všechny již uvedené alternativy a navíc ustanovení § 328 a § 332.

Pojetí úplatku je v podstatě shodné. Úplatek může mít podobu materiální (majetkovou) i nemateriální (nemajetkovou). Jen na výhodu majetkovou je omezena trestnost korupce podle trestního zákona Ruské federace. Podle všech úprav je pro trestnost činu nerozhodné, zda se úplatek dostává přímo uplácené osobě nebo s jejím vědomím osobě třetí. Z hlediska všech srovnávaných trestních zákonů a jejich výkladu je pro trestní odpovědnost irelevantní, zda byl úplatek poskytnut **před nebo po provedení požadovaného úkonu** či nebyl úkon proveden vůbec (nešlo-li o podvod). Rovněž se nežadá žádná minimální **výše úplatku**. Formální stránka těchto trestných činů je naplněna i v případě úplatku zanedbatelné hodnoty či výše. Některé bagatelní případy úplatkářství (např. přijetí drobné pozornosti zanedbatelné hodnoty po provedení úkonu bez předchozí úmluvy) lze vyloučit z dosahu trestního zákona s poukazem na nedostatečný stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, resp. zanedbatelnou závažnost činu.

Trestné jsou **aktivní (podplácení) i pasivní formy úplatkářství** (přijímání úplatku). Kromě ruské právní úpravy je trestné i **nepřímé úplatkářství**. K naplnění skutkových podstat vesměs (výjimkou je úprava ruská) postačí i některé formy jednání, která jsou materiálně pouhým pokusem nebo přípravou („nabídne“, „dá slíbit“). Shodně podle všech srovnávaných kodexů je trestné, i když k úplatnému jednání nedošlo přímo, ale přes zprostředkovatele. U podplácení (popř. aktivního nepřímého úplatkářství) všechny státy upravují **zvláštní případ účinné lítosti**, byť se její podmínky odlišují.

Znakem celé řady skutkových podstat je **speciální subjekt** (veřejný činitel, osoba obstarávající věci obecného zájmu, osoba plnící veřejnou funkci apod.). Zejména se to týká trestných činů postihujících pasivní korupci.

Všechny korupční trestné činy jsou z hlediska **zavinění** úmyslnými trestnými činy. U některých skutkových podstat se vyžaduje též druhý (specifický) úmysl, tj. že skutková podstata vyžaduje nejen úmysl pachatele zahrnující úplatné jednání, ale též např. porušení povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce.

Sankce za korupční trestné činy se liší stát od státu. Vesměs se přísněji trestá přijímání úplatku než podplácení. Výjimkou je Polská republika, kde jsou sankce stejně přísné pro obě formy úplatného jednání. Nejvyšší sazba odnětí svobody je stanovena u kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu přijímání úplatku podle slovenského trestního zákona – činí 10 až 15 let.

Trestní zákoníky obsahují též **další trestné činy, jejichž znakem je úplatné jednání**. V posledních letech dochází k rozšíření trestnosti korupce v soukromém sektoru v důsledku mezinárodněprávních závazků. Příkladem tohoto trendu jsou ustanovení o hospodářské korupci v polském (art. 296a) a ruském trestním zákoně (§ 204) či rozšíření pojmu obstarávání věcí obecného zájmu v české právní úpravě (§ 162a odst. 3).

Na závěr je nezbytné konstatovat, že pouhé stanovení trestnosti určitého jednání je samo o sobě neúčelné, jestliže nebudou trestné činy stíhány, jejich pachatelé odhalováni a spravedlivě potrestáni v přiměřené lhůtě. Značnou pozornost je nutné věnovat nejen represí, ale i prevenci, zejména eliminaci kriminogenních faktorů.

THE COMPARISON OF CORRUPTION OFFENCE DEFINITIONS IN SELECTED COUNTRIES

Summary

The article deals with the worldwide spread problem of corruption. There is not any state without the problem of corruption in the world. The corruption is very dangerous for state, society and economy. Main feature of corruption is its latency. Every state tries to fight with corruption. So the criminalization of corruption by penal code of each state is a very good matter for comparison. The aim of the article is to find out the conjoint and distinct features of crimes consisted in corruption in the Czech Republic, Slovak Republic, Poland, Russian Federation.

In all of these states the active and passive bribery are crimes. These crimes could be committed only intentionally. The structure of the offences of passive and active bribery is different. In the Czech republic the bribe should be in connection with procuring affairs in the public interest. Only a public official according to Russian criminal code could commit the passive bribery. The connection with the performance of a public function is necessary for the bribery in Poland. No such a connection is required by Slovak criminal code that seems to punish the widest range of corruption acts.

In nearly all national laws the bribe can be a material or an immaterial advantage (exception: in Russia the bribe must be only a material advantage). The minor gifts are hardly excluded from punishability by lack of material aspect of crime (insufficient rate of danger to society). According to criminal codes the advantage can be given before or after the offender acts, directly or indirectly to him or to the third person (in agreement with the offender).

In all states (except Russia) it is not necessary for the completion of the offence that the offender receives the bribe. Demanding a bribe or accepting the promise of bribe is sufficient.

In the Czech Republic, Slovak Republic and Poland the trading in influence (a person requests or accepts a bribe for the promise to influence a public official or other described person) is also a crime.

All criminal codes give the privilege of non-committed crime (effective repentance) for the offender of active bribery if the offender has reported immediately after he was asked for a bribe.

The penalties provided for bribery differ from state to state. The maximum imprisonment is from 10 to 15 years for passive bribery if committed under certain aggravating circumstances.

The criminal codes include other crimes consisted in bribery (related offences) mainly in the private sector. In the last years such provisions (e.g. commercial corruption) were involved in the Polish penal code as well as in the Russian penal code.

Key words: Term "corruption"; active and passive bribery, procuring affairs in the public interest; public official; performance of a public function; material or an immaterial advantage; minor gifts; offender of bribery; trading in influence; effective repentance; penalties provided for bribery; related offences; commercial corruption.

Klíčová slova: Pojem korupce; pojem úplatku; veřejný činitel; osoby plnící veřejnou funkci; obstarávání věci obecného zájmu; aktivní a pasivní korupce; úplatkářství; přijímání úplatku; nepřímé úplatkářství; účinná lítost; sankce za úplatkářství; plnění úlohy agenta; nekalá soutěž; podplácení v obchodní sféře; korupce v profesionálním sportu.

Tabulka č. 1

Česká republika
pravomocně odsouzení dospělí za korupci v letech 1998 až 2005³⁷

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
přijímání úplatku								
§ 160	20	19	49	28	26	20	23	24
podplácení								
§ 161	88	88	68	83	108	53	74	82
nepřímá korupce								
§ 162	3	3	1	3	3	2	0	1

Tabulka č. 2

Slovenská republika
pravomocně odsouzení dospělí za korupci v letech 2000 až 2004³⁸

	2000	2001	2002	2003	2004
přijímání úplatku					
§ 160 (§ 328) ³⁹	20	17	9	7	9
§ 160a (§ 329)	4	4	9	7	12
§ 160b (§ 330)	–	–	–	–	–
§ 160c (§ 331)	–	–	–	–	–
podplácení					
§ 161 (§ 332)	35	24	27	24	30
§ 161a (§ 333)	8	6	10	9	14
§ 161b (§ 334)	–	–	–	–	–
§ 161c (§ 335)	–	–	–	–	–
nepřímá korupce					
§ 162 (§ 336)	–	–	2	2	1

³⁷ Počet odsouzených je převzat z statistiky soudů, která je dostupná na www.justice.cz.

³⁸ Počet odsouzených je převzat z statistik Generální prokuratury SR, která je dostupná na www.genpro.gov.sk.

³⁹ V tabulce je uvedena kvalifikace podle „staré“ právní úpravy (zákon č. 140/1961 Sb.). Ustanovení uvedená v závorkách odkazují na příslušná ustanovení nového trestního zákona (zákon č. 300/2005 Z.z.). Odkaz je pouze orientační, neboť znaky jednotlivých trestných činů podle staré a nové právní úpravy nejsou totožné.

Tabulka č. 3

Polská republika
pravomocně odsouzení dospělí za korupci v letech 1998 až 2004⁴⁰

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
přijímání úplatku							
§ 228 odst. 1	21	44	52	55	61	45	108
§ 228 odst. 2	4	3	1	1	2	4	6
§ 228 odst. 3	19	52	38	38	74	65	168
§ 228 odst. 4	14	15	12	6	12	5	19
§ 228 odst. 5	1	2	1	1	3	2	6
podplácení							
§ 229 odst. 1	54	83	77	72	74	134	291
§ 229 odst. 2	12	19	4	12	10	16	33
§ 229 odst. 3	62	203	314	360	362	496	688
§ 229 odst. 4	1	–	–	10	2	1	13
úplatná protekce							
§ 230	14	16	22	14	18	29	21

⁴⁰ Počet odsouzených je převzat z justiční statistiky, která je dostupná na www.ms.gov.pl.

Tabulka č. 4 Srovnání sazeb trestu odnětí svobody za vybrané korupční trestné činy ve vybraných státech

	Přijímání úplatku		Podplácení		Nepřímé úplatkářství			
					Pasivní		Aktivní	
Polská republika	§ 228 odst. 1	6 měs. až 8 let	§ 229 odst. 1	6 měs. až 8 let	§ 230 odst. 1	6 měs. až 8 let	§ 230a odst. 1	6 měs. až 8 let
	odst. 2	do 2 let	odst.2	do 2 let	odst. 2	do 2 let	odst. 2	do 2 let
	odst. 3	1 až 10 let	odst. 3	1 až 10 let				
	odst. 4	1 až 10 let	odst. 4	2 až 12 let				
	odst. 5	2 až 12 let						
Ruská federace	§ 290 odst. 1	do 5 let	§ 291 odst. 1	do 3 let				
	odst. 2	3 až 7 let	odst. 2	do 8 let				
	odst. 3	5 až 10 let						
	odst. 4	7 až 12 let						
Slovenská republika	§ 328 odst. 1	2 až 5 let	§ 332 odst. 1	až 3 roky	§ 336 odst. 1	až na 3 léta	§ 336 odst. 2	až na 2 léta
	odst. 2	3 až 8 let	odst. 2	1 až 5 let				
	odst. 3	7 až 12 let	odst. 3	4 až 10 let				
	§ 329 odst. 1	3 až 8 let	§ 333 odst. 1	6 měs. až 3 léta				
	odst. 2	5 až 12 let	odst. 2	2 až 5 let				
	odst. 3	10 až 15 let	odst. 3	5 až 12 let				
	§ 330 odst. 1	5 až 12 let	§ 334 odst. 1	2 až 5 let				
	odst. 2	10 až 15 let	odst. 2	5 až 12 let				
	§ 331 odst. 1	5 až 12 let	§ 335 odst. 1	2 až 5 let				
odst. 2	10 až 15 let	odst. 2	5 až 12 let					
Česká republika	§ 160 odst. 1	až 2 léta	§ 161 odst. 1	až 1 rok	§ 162 odst. 1	až 2 léta	§ 162 odst. 2	až 1 rok
	odst. 2	6 měs. až 3 léta	odst. 2	1 až 5 let				
	odst. 3	1 až 5 let						
	odst. 4	2 až 8 let						